

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ ЯК ПРИВАБЛИВА ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ

Розвиток регіонального туристичного бізнесу в Західноукраїнському регіоні сприятиме створенню спеціальних малих і середніх підприємств, а також активізації та стимулюванню роботи цілої мережі галузей національного господарства: будівництва, торгівлі, сільського господарства, виробництва товарів масового споживання, транспорту і зв'язку, формуванню сучасної кадрової політики в регіоні і поетапному виходу регіонального туристичного бізнесу як на загальнодержавний, так і на світовий рівень туристичних послуг. У зв'язку з цим постає завдання виявлення сучасного стану та умов формування туристичного ринку адміністративної території. Це питання видається нам своєчасним та актуальним.

Об'єктом дослідження даної публікації є туристичний ринок Закарпатської області з позиції його кількісної та якісної оцінки. Предмет дослідження – сучасний стан та перспективи розвитку туристичного ринку Закарпатської області.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- дослідити теоретико-методологічні основи розуміння ринку туристичних послуг та рекреаційної організації території;
- проаналізувати туристично-рекреаційний потенціал Закарпаття ньюму;
- провести покомпонентний аналіз туристичних можливостей Закарпатської області та їх затребуваність на регіональному туристичному ринку.

У сучасній вітчизняній науці розроблено теоретико-методологічні основи оцінки туристично-ресурсного потенціалу Закарпатської області та формування місцевого туристичного ринку. Серед численних наукових публікацій щодо цієї проблеми, слід відзначити праці В.І. Гетьмана [4], присвячені ландшафтам області та їх природно-рекреаційним ресурсам (1999 р.), бальнеологічним та курортним ресурсам (2001 р.) та ландшафтно-рекреаційним ресурсам Українських Карпат (2010 р.). Дослідженням проблем туристичної діяльності, її впливу на розвиток регіонів займалися ряд вчених, серед яких І. Волошин [1, 2, 7], Н. Габчак [3], А. Кузишин [5, 9], В. Папп [6], Г. Симочко [7]. Сучасна статистична інформація була отримана з сайту Головного управління статистики у Закарпатській області [8, 10].

Виклад основного матеріалу. 2019 рік було оголошено роком розвитку туристичної інфраструктури та оздоровчого туризму в Закарпатській області. Для створення системи сучасних туристичних шляхів, які функціонували б на високому рівні із необхідною інфраструктурою в області проводились роботи зі знакування та маркування маршрутів: було промарковано чотири туристичні маршрути протяжністю 18,3 км по Ужанському національному

природному парку, а також промаркували значну частину територій трьох районів (протяжністю 80 км): Рахівського, Міжгірського і Тячівського, де проходить Закарпатський Туристичний Шлях.

Також проводились пізнавальні тури регіоном для учасників туристичного ринку, також для кінотовиробників, членів Представництва американської торгівельної палати в Україні. Такі тури було розроблено з метою презентації привабливих туристичних місць області важливим гостям. Серед розроблених турів були такі як: «Скаут-тур для представників кіноіндустрії», «Відкрий Закарпаття. Земля наближена до неба», еногастрономічний тур «Винний тур Боржавською вузькоколіійкою», «Місцями Першої світової війни», «Гуцульська бриндзя».

На сьогоднішній день сітка рекреаційно-туристичних об'єктів області налічує 511 одиниць, з них:

- 362 – туристичних об'єкти;
- 126 – рекреаційні об'єкти;
- 23 – оздоровчі об'єкти.

Окрім того, у Закарпатській області налічується 63 діючі гірськолижні витяги, 33 ратраки, а також 44 пункти прокату.

Також 460 сільських садиб зеленого туризму області готові організувати дозвілля туристів, надавати послуги розміщення та харчування гостей краю. З ціллю розвивати сільський зелений туризм та отримання прибутку, власники садиб об'єднуються у спілки та асоціації, працюють над залученням нових представників, а також створюють нові послуги, пропагують туризм, приваблюють відпочиваючих.

Туризм у області динамічно розвивається. За останні роки у рази збільшилася кількість туристів, які відвідали Закарпатський край. Це в основному – внутрішні туристи. Бажано, щоб кількість іноземних туристів мала таку ж динаміку (табл. 1).

Закарпаттю є, що показати найвибагливішому туристу. Відвідувачі області приємно себе почувають завдяки неповторній природі, чудовій гастрономії та гостинності місцевих жителів.

Матеріально-технічною базою туристичної дестинації є туристична інфраструктура.

В інфраструктурі туризму Закарпаття готелі та аналогічні засоби розміщення посідають одне з ключових місць. У Закарпатській області у 2017 році працювало 208 таких підприємств, зареєстровані як юридичні та фізичні особи-підприємці, з них: найбільше готелів – 147, туристичних баз, гірських притулків та студентських літніх таборів – 44, мотелів – 12, хостелів – 4, гуртожитків – 1. У функціональній структурі підприємств, що надають послуги розміщення, найпоширеніші залишаються готелі (рис. 1).

Таблиця 1.

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у
Закарпатській області 2000-2018рр*

Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України - всього	Із загальної кількості туристів		
		Іноземні туристи	Туристи громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи
2000	144775	6411	97181	41183
2001	71104	6542	20518	44044
2002	77225	6708	16675	53842
2003	91054	11339	13881	65834
2004	52569	10112	5320	37137
2005	63796	14728	7377	41691
2006	69942	11726	10011	48205
2007	72970	8985	11456	52529
2008	76965	10735	12710	53520
2009	56320	7761	9305	39254
2010	52080	8425	11423	32232
2011	57029	9096	10931	37002
2012	20180	733	11792	7655
2013	19892	515	12963	6414
2014	11625	6	9815	1804
2015	10656	13	7594	3049
2016	11601	68	7939	3594
2017	14652	102	10534	4016
2018	25348	183	18907	6258

*складено за [10]

Відповідно до статистичних даних отриманих від Головного управління статистики в Закарпатській області, протягом 2017 року послугами готелів та аналогічних засобів розміщення скористалися 237,9 тис. подорожуючих, що на 16,4 % більше, ніж у попередньому році (204,4 тис. осіб). Із них 208,1 тис. осіб – громадяни України, 29,8 тис. – іноземці. Найбільше приїжджих зупиняються у містах Ужгород (42,4 тис. осіб або 17,8%), Ужгородському районі (32,1 тис. осіб або 13,5%), Виноградівському районі (24,4 тис. осіб або 10,3%), Міжгірському районі (19,9 тис. осіб або 8,4%), Перечинському районі (19,2 тис. осіб або 8,1%), м. Мукачево (18,1 тис. осіб або 7,6%), Мукачівському районі (16,4 тис. осіб або 6,9%), місті Берегово (15,0 тис. осіб або 6,3%), Рахівському районі (12,2 тис. осіб або 5,1%) та Свалявському районі (11,6 тис. осіб або 4,9%). Готелями обслужено 74,0% від загальної кількості розміщених гостей в області, туристичними базами, гірськими притулками, студентськими літніми таборами – 22,0%, хостелами – 2,3%, мотелями – 1,6% та гуртожитками для приїжджих – 0,1%.

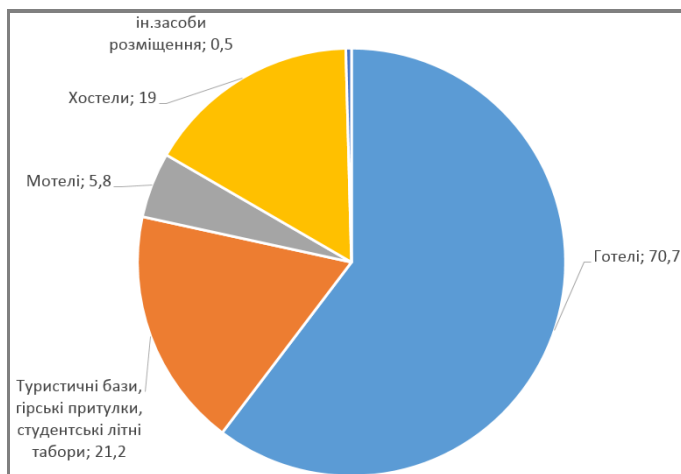

Рис.1. Структура готелів та аналогічних засобів розміщення Закарпатської області, 2018 р., % [10]

Щодо місткості готелів та аналогічних засобів розміщення, то загальна місткість в загальному по області складала у 2017 році 10 169 місць. З них, відповідно до даних Головного управління статистики у Закарпатській області, лідерами по кількості місць були Рахівський район – 1609, м. Ужгород – 1586, Виноградівський район – 1268 та Свалявський район – 1066 місць. Порівнюючи загальну місткість з попереднім роком, то кількість скоротилася на 489 місць (на 4,6 %), тоді як загальна становила 10658 місць (проти 10169 місць у 2017 р.).

Проте, не дивлячись на зменшення кількості місць у засобах розміщення, кількість обслугованих приїжджих збільшилася з 204,4 тис. осіб у 2016 (з них 21,9 тис. іноземців) до 237,9 тис. осіб у 2017 році (в тому числі 29,8 тис. іноземців), тобто на 16,4 %.

До мережі спеціалізованих засобів розміщування у Закарпатті в 2017 році увійшли: 16 санаторіїв, 2 дитячі санаторії, 1 пансіонат з лікуванням, 3 дитячих заклади оздоровлення цілорічної дії та дитячих центри, 3 будинки відпочинку, 1 пансіонат відпочинку, 14 баз відпочинку та інших закладів відпочинку (крім турбаз), 2 оздоровчі заклади 1-2 денного перебування.

Згідно наявних статистичних даних, в кінці 2017 року в області діяло 69 підприємств ресторанного господарства, проти 65 у кінці 2016 року. Якщо порівнювати кількість підприємств громадського харчування по області, то найбільша їх кількість зосереджена в м. Ужгород – 12, м. Мукачево – 11, м. Берегово – 8, м. Хуст та Ужгородському районі – по 7, та Свалявському районі – 6 підприємств. Проте, інформація є не зовсім повною, оскільки деякі дані на вимогу Закону України «Про державну статистику», який захищає конфіденційність інформації не оприлюднюються.

Закарпаття – стратегічно важливий регіон України, що має надзвичайні культурні, політичні та економічні властивості. Маючи унікальне прикордонне

розміщення та сусідство чотирьох країн Європейського Союзу, область має перспективи стати найбільшим рекреаційно-туристичним та курортним регіоном Західної України. Могутній природно-ресурсний потенціал, в поєднанні з унікальною історико-культурною спадщиною, величезним досвідом у галузі туризму та рекреації сприяють тому, щоб індустрія туризму та рекреації мала пріоритет номер один для розвитку в області. Щоб Закарпатська область гостинно приймала як вітчизняних, так і закордонних туристів.

За останній період – на Закарпатті здійснена велика робота щодо розвитку туристичної інфраструктури. Тут з'явилися сучасні готелі, санаторії, гірськолижні комплекси, заклади харчування, насамперед ресторани. Левова частка фінансових інвестицій у Закарпатський регіон саме у туристичній галузі.

Розглядаючи не дуже високий рівень індустріалізації регіону у контексті розвитку туризму й рекреації, говоримо про вагомі підстави у структурі формування та експлуатації туристичного іміджу регіону та його екологічної атрактивності.

Територія області вважається сприятливим районом для розвитку різноманітних видів рекреації і туризму. Будь-який аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу Закарпаття говорить про те, що регіон має всі передумови для перспективного розвитку майже всіх видів туризму, зокрема, пізнавального, гірськолижного, сільського, спортивно оздоровчого, також лікувальної та оздоровчої рекреації.

Відповідно до плану заходів на 2019 рік для реалізації Програми розвитку туризму і курортів у Закарпатській області затвердженій рішенням обласної ради від 22 грудня 2015 року № 95 (зі змінами від 14 червня, 22 вересня, 07 та 22 грудня 2016 року, 21 вересня 2017 року, 29 березня, 07 червня, 13 грудня 2018 року), здійснювались організаційні заходи щодо покращення туристичної інфраструктури області (знакування і маркування туристичних шляхів та маршрутів територією області). У рамках співпраці управління туризму та курортів департаменту облдержадміністрації та ГО «Карпатські стежки» у теперішній час здійснюється маркування відрізка Закарпатського Туристичного Шляху від перевалу Ужоцький до смт Воловець протяжністю 61,5 км.

У 2019 року профінансовано 3 проекти, надані інститутами громадянського суспільства у сфері туризму та курортів, які спрямовані на популяризацію туристичного потенціалу Закарпатської області.

Також в Ужгородському районі розроблено та пройшов конкурсний відбір і на сьогодні фінансується за рахунок коштів, отриманих від ЄС у рамках Програми підтримки секторальної політики проект регіонального розвитку «Розвиток інфраструктури у сфері туризму і рекреації Закарпаття шляхом реставрації пам'яток архітектури національного значення – Невицького замку (перша черга невідкладних робіт)».

З метою популяризації туристичного потенціалу Закарпатської області, постійно оновлюється офіційний туристично-інформаційний портал «Вітаємо на Закарпатті». Також, виготовлено відеоролики про іміджеві туристичні продукти Закарпаття англійською та українською мовами, а саме:

«Драйвові Закарпаття», «Історико-архітектурне Закарпаття», «Туристична Тячівщина».

Крім цього, на території області нараховується 25 туристично-інформаційних центрів, які надають інформацію щодо наявного туристично-рекреаційного потенціалу Закарпаття.

З метою представлення туристичного потенціалу та покращення туристичного іміджу області на вітчизняному та міжнародному туристичних ринках представники облдержадміністрації спільно з представниками структурних підрозділів з питань розвитку туризму райдержадміністрацій (міськвиконкомів), об'єднаних територіальних громад та суб'єктами туристичної діяльності взяли участь у наступних спеціалізованих заходах:

Міжнародній виставці туристичних можливостей у регіоні «REGIONTOUR 2019» (2019, січень, м. Брно, Чеська Республіка); туристичній виставці-ярмарку «INFOTOUR&CYKLOTURISTIKA» (2019, березень, м. Градец Кралове, Чеська Республіка); 25-й Міжнародній туристичній виставці UITT «Україна – Подорожі та туризм» (2019, березень, м. Київ); українсько-польських Днях Добросусідства (2019, травень та серпень, с. Лубня Великоберезнянський район); словацько-українських Днях Добросусідства (травень, с. Убля Словацька Республіка); XXVII Міжнародній виставці-ярмарку «TT WARSHAWA» (листопад, м. Варшава, Республіка Польща) та ін.

Крім цього, у рамках проведення Міжнародного туристичного тижня на Закарпатті організовано та проведено: XVIII Міжнародну туристичну виставку-ярмарок «Тур'євроцентр – Закарпаття 2019» (2019, вересень, м. Ужгород); конференцію на тему: «Нові послуги в бальнеології та Wellness Закарпаття» (2019, вересень, с. Нижнє Солотвино Ужгородського району, санаторний комплекс «Деренівська купіль») тощо.

Для популяризації закарпатського туристичного продукту та збільшення відвідуваності фестивалів, які проводяться у області, протягом року було підготовлено до друку та встановлено на територіях інших регіонів 22 інформаційні стенди.

Для представників преси і туристичних компаній України та з-за кордону організовано та проведено інформаційно-пізнавальні тури місцями туристично-рекреаційної привабливості області:

- інформаційно-пізнавальний тур «Закарпаття відкрите для всіх»;
- пізнавальний тур «Винний тур Боржавською вузькоколійкою»;
- інформаційно-пізнавальний скаут-тур для українських та іноземних режисерів, операторів і продюсерів.

З метою покращення розвитку сільських територій, особливо в гірській місцевості, управління туризму та курортів департаменту проводить постійну роботу щодо залучення населення, у т.ч. непрацевлаштованих, до започаткування своєї власної справи, шляхом організації послуг у сільському туризмі. Понад 500 сільських садиб області готові надавати послуги з розміщення, харчування та організації дозвілля. Власники сільських садиб

постійно працюють над створенням нового туристичного продукту для відпочиваючих та туристів.

У 2019 році до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено 8560,1 тис грн туристичного збору, що у 2,3 рази більше, ніж аналогічного періоду минулого року. Найбільші суми туристичного збору за підсумками 2019 року надійшли до бюджетів об'єднаної територіальної громади с. Поляна (Свалявський район) – 2049,4 тис. грн. та м. Ужгород – 1376,9 тис. грн., Берегівського району – 953,5 тис. грн., Міжгірського – 604,3 тис. грн., Ужгородського району – 569,2 тис. грн., м. Мукачево – 490,5 тис. грн., Хустського району – 344,9 тис. грн., та м. Берегове – 334,6 тис. грн., Воловецького – 294,0 тис. грн., Перечинського району – 278,8 тис. грн., Виноградівського району – 273,9 тис. грн., Рахівського – 195,9 тис. грн.

Висновки. Закарпатська область – приваблива дестинація, що має величезну кількість атрактивних об'єктів, бальнеологічні комплекси, можливість для відпочинку і відновлення в умовах лісу, сприятливі для оздоровлення людини висоти, сформовані туристичні умови, унікальні природні та історичні пам'ятки, унікальні гірськолижні курорти, багатонаціональна культура і гастрономія, а також розвинуту туристичну інфраструктуру.

Список використаних джерел

1. Волошин І.М. Туристична привабливість природно-заповідного фонду Закарпатської області та перспективи його використання/ І.М. Волошин, Г.В. Симочко. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. Вип. 587-588. Чернівці, 2011. С.54-59.
2. Волошин І., Ненько К., Щуракова Р. Туристично-рекреаційний потенціал Закарпаття // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп». 2015. № 1 (44). С. 124-131.
3. Габчак Н.Ф. Курортно-рекреаційні зони Закарпаття: обґрунтування сутності та складових формування// Вісник львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2008. Вип.24. С. 54-59.
4. Гетьман В.І. Курортно-ресурсні системи Українських Карпат. Український географічний журнал. 1999. № 3. С. 34-37.
5. Кузишин А.В. Геопросторова диференціація елементів соціальної сфери областей Карпатсько-Подільського регіону // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп». 2018. № 1 (44). С. 64-71.
6. Пап В.В., Бошота Н.В. Туризм як пріоритетний напрям розвитку економіки регіону (на прикладі Закарпатської області) // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2014, Вип. 3(107). С. 528-537.
7. Симочко Г.В., Волошин І.М. Особливості структурних елементів туристично-ресурсного потенціалу Закарпатської області // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Луцьк, 2011, С. 78-83.
8. Статистичний щорічник Закарпаття 2019. Ужгород, 2020. / За ред. Гриник Г.Д. 448 с.
9. Kuzyshyn A. Spatial diversification of the social sphere development in the Carpathian-Podillia region (Ukraine) // Folia Geographica. Volume 61, 2019, No. 2. p. 144-162.
10. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Закарпатській області. – Режим доступу : www.uz.ukrstat.gov.ua
11. Закарпатська обласна рада. URL: <https://zakarpata.gov.ua/zakarpattya/infrastruktura/turyzm-i-rekreasiya/>